

Powieść detektywistyczna na podstawie *Psa Baskervillów* Arthura Conan Doyle'a

Cykl scenariuszy lekcji - formatka

Magdalena Grzybek	
Cykl scenariuszy lekcji dotyczący analizy i interpretacji powieści detektywistycznej (na podstawie <i>Psa Baskervillów</i> Arthura Conan Doyle'a)	
TYTUŁ I TEMAT CYKLU:	<p>Tytuł: W świecie powieści detektywistycznej.</p> <p>Tematem cyklu jest analiza utworu <i>Pies Baskervillów</i> Arthura Conana Doyle'a</p>
BIBLIOGRAFIA PRZEDMIOTOWA:	<p>Burszta W.J, <i>Bronię kryminału! Renesans powieści detektywistycznych</i>, „Polityka” 2005, nr 11, dod. „Niezbędnik Inteligenta”, s. 34-38.</p> <p>Maj D., <i>Holmes XXI wieku</i>, „Wprost” 2010, nr 4, s. 84-87.</p> <p>Martuszevska A., <i>Powieść kryminalna</i>, w : <i>Słownik literatury popularnej</i>, pod red. Tadeusza Żabskiego, Wrocław 1997, s. 319-324.</p> <p><i>Słownik postaci literackich</i>, Makowiecki A., Warszawa 2000, s. 313-314.</p> <p>http://www.klubkryminalny.pl/index.php/2008/04/11/dwadziescia-zasad-pisania-powieści-detektywistycznych-van-dinea/</p>
TYP CYKLU:	cykl literacko-kulturowy
PROBLEMATYKA CYKLU:	<p>Przedstawiony cykl lekcji podejmuje zagadnienia związane w powieścią detektywistyczną, w tym przypadku z "Psem Baskervillów" Arthura Conana Doyle'a. Podczas zajęć uczniowie podejmują refleksję nad ukształtowanym w powieściach Doyle'a wzorcem detektywa, wypisują jego cechy, a także dokonują oceny postaci pod kątem tego, w jaki sposób wykonuje powierzone mu zadania. Ważnym elementem zajęć jest również odtworzenie kompozycji lektury oraz wskazanie na jej powtarzalność w innych tego typu książkach. Kształtowaniu postawy badawczej służy zestawienie bohatera powieściowego z postaciami z popularnych seriali i wykazanie podobieństw między nimi, a tym samym uświadomienie uczniom kolejny raz pewnej powtarzalności i schematyczności, jaką rządzi się kultura popularna. Z drugiej strony warto również zwrócić uwagę na cechy pozytywne powieści detektywistycznej, o których wspomina w swoim artykule Wojciech Józef Burszta. Uczniowie powinni podjąć refleksję nad wartościami niesionymi w tego typu utworach, a także zastanowić się nad ich fenomenem, czy nie odnosi się on jedynie do</p>

	zaspokajania potrzeby rozrywki. Analiza tekstu połączona jest również z udoskonaleniem umiejętności komunikacyjnych, np. tworzeniem krótkich form użytkowych, gromadzeniem argumentów, zabieraniem głosu w dyskusji, uzasadnianiem własnego zdania, ponieważ treści te ściśle powiązane są z analizą tekstu i pokazują, czy uczeń zrozumiał dane zagadnienie i czy potrafi je wykorzystać w nowym kontekście - przy tworzeniu własnego tekstu lub wypowiedzi.	
PRZEWIDYWANA LICZBA GODZIN NA REALIZACJĘ CAŁEGO CYKLU	5h	
CELE CYKLU:	W ZAKRESIE:	ODNIESIENIE DO WYMAGAŃ W PP
wiedzy	<p>Uczeń:</p> <p>(1W) zna definicję powieści detektywistycznej,</p> <p>(2W) potrafi wskazać elementy charakterystyczne dla powieści detektywistycznej,</p> <p>(3W) wie, w jaki sposób należy prowadzić kulturaną dyskusję,</p> <p>(4W) zauważa nawiązania do postaci literackiej we współczesnej kulturze popularnej.</p>	<p>II.2.8.</p> <p>II.2.8.</p> <p>III.1.5.</p> <p>II.2.10.</p>
umiejętności	<p>Uczeń:</p> <p>(1U) wyodrębnia elementy świata przedstawionego (czas i miejsce akcji, bohaterów, wątki),</p> <p>(2U) wskazuje, kto jest narratorem w powieści, określa typ narracji,</p> <p>(3U) wykorzystuje informacje zawarte w lekturze do tworzenia własnego tekstu,</p> <p>(4U) wyraża własne zdanie na temat lektury, potrafi je uzasadnić,</p> <p>(5U) dokonuje selekcji zgromadzonego materiału,</p> <p>(6U) porządkuje wydarzenia w kolejności chronologicznej,</p> <p>(7U) tworzy przepis,</p>	<p>I.1.2.</p> <p>II.2.3.</p> <p>I.1.2.</p> <p>III.1.5.</p> <p>I.1.3.</p> <p>I.1.3.</p> <p>III.1.2.; III.1.4.</p>

		(8U) wypisuje z tekstu potrzebne informacje, (9U) gromadzi argumenty do dyskusji, bierze udział w dyskusji.	I.1.2. III.1.5.
	postaw i wartości	Uczeń: (1W): dokonuje oceny postaci literackiej, (2W): podejmuje refleksję na temat schematyczności kultury popularnej, uproszczeniem uniwersalnych wartości.	II.4.3. II.4.2.
ORGANIZACJA METODYCZNA CYKLU:	STOSOWANE:		
	strategie nauczania-uczenia się	Dominującą w cyklu jest strategia problemowa – uczeń, analizując poszczególne elementy książki, musi ostatecznie ocenić postać, powieść detektywistyczną jako gatunek, współczesne wykorzystanie postaci detektywa w kulturze popularnej. W całym cyklu pojawia się również strategia emocjonalna, operacyjna i asocjacyjna.	
	metody i techniki nauczania-uczenia się	W cyklu stosowana jest przede wszystkim metoda problemowa (np. przedstawianie kontrowersyjnych sądów na temat powieści detektywistycznej), a także metody aktywizujące (np. dyskusja, mapa mentalna). Kształcenie językowe związane jest głównie z ćwiczeniami językowo-komunikacyjnymi, czyli doskonalącymi sprawność i poprawność mówienia i pisanie.	
	formy organizacyjne	Organizacja pracy opiera się na pracy indywidualnej ucznia, pracy z całą klasą, a także pracy w grupach.	
	tok poznawczy	Dominującym tokiem poznawczym jest indukcja.	
PLAN CYKLU			
OGNIWA CYKLU	WPROWADZANE/UWZGLĘDNIANE/OMAWIANE:		
TEMAT LEKCJI I PRZEWIDYWANA LICZBA GODZIN	LEKTURY I INNE TEKSTY KULTURY	KONTEKSTY	POJĘCIA
W świecie Sherlocka	Arthur Conan Doyle <i>Pies Baskervillów</i>		czas i miejsce akcji, bohaterowie, wątki,

Holmesa – 1h			
Na tropie dobrego detektywa – 2h	Arthur Conan Doyle <i>Pies Baskervillów</i>		charakterystyka postaci literackiej narrator, narracja pierwszoosobowa
Przepis na sukces – o fenomenie powieści detektywistycznych i nie tylko.	Arthur Conan Doyle <i>Pies Baskervillów</i>	zdjęcia z seriali: <i>Dr House, Ojciec Mateusz, CSI: Kryminalne zagadki Miami, Detektywi, Detektyw Monk</i> artykuł prasowy: Wojciech Józefa Burszty <i>Bronię kryminału</i>	powieść detektywistyczna, kompozycja utworu
MATERIAŁY POMOCCNICZE:	PRZYGOTOWANE PRZEZ NAUCZYCIELA:		PRZYGOTOWANE PRZEZ UCZNIÓW:
	Materiał pomocniczy do lekcji 1 - załącznik 1 A	prezentacja multimedialna o twórczości Arthura Conana Doyle'a	
	Materiał pomocniczy do lekcji 2 - załącznik 2 A	zagadki detektywistyczne (zagadki pochodzą ze strony: http://marhan.pl/index.php/quizy-i-testy/437-zagadki)	
	Materiał pomocniczy do lekcji 2 - załącznik 2 B	piramida cech (opracowana na podstawie Ewa Horwath, Ewa Nowak, <i>Świat w słowach i obrazach. Karty pracy gimnazjum 1</i> , Warszawa 2011, s. 80).	
	Materiał pomocniczy do lekcji 3 – załącznik 3 A.	kompozycja tekstu – ćwiczenie dla uczniów	
	Materiał	schemat	

	pomocniczy do lekcji 3 – załącznik 3 B.	przedstawiający cechy gatunkowe powieści detektywistycznej	
	Materiał pomocniczy do lekcji 3 – załącznik 3 C.	prezentacja multimedialna z quizem dotyczącym seriali detektywistycznych	
	Materiał pomocniczy do lekcji 3 – załącznik 3 D.	skrótowy artykuł: Wojciech Józef Burszta, <i>Bronię kryminału! Renesans powieści detektywistycznych</i> , "Polityka" 2005, nr 11, dod. "Niezbędnik Inteligenta", s. 34-38.	

SCENARIUSZE LEKCJI

LEKCJA 1 – ZAŁĄCZNIK NR 1: W świecie Sherlocka Holmesa

LEKCJA 2 – ZAŁĄCZNIK NR 2: Na tropie dobrego detektywa

LEKCJA 3 – ZAŁĄCZNIK NR 3: O fenomenie powieści detektywistycznej i nie tylko...

MOŻLIWOŚĆ ROZBUDOWANIA CYKLU

Celem cyklu zajęć związanego z lekturą *Pies Baskervilleów* Arthura Conana Doyle'a było zapoznanie uczniów z powieścią detektywistyczną, kształtowanie świadomego odbioru tekstów kultury, a także ocena pojawiających się w tego typu utworach bohaterów. Uczniowie podczas realizacji różnorodnych zadań mieli dostrzec, w jaki sposób uniwersalne wartości podlegają pewnym uproszczeniom w kulturze popularnej (zarówno w tekstach, jak i realizacjach telewizyjnych). Z drugiej strony szukali również argumentów przemawiających na korzyść powieści detektywistycznych, a tym samym dostrzegali elementy wpływające na popularność tego typu książek. Ważnym ogniwem cyklu była ocena głównego bohatera, który został tak skonstruowany, aby czytelnik mógł go uważać za swoistego bohatera, pewnego rodzaju wzorzec. Skupiając się na kreacji bohatera, można zaproponować uczniom cykl lekcji związanych z ważnymi postaciami, które mogą uchodzić ze wzorce i dokonać ich konfrontacji z postaciami z kultury popularnej.

Cykl można rozpocząć od postaci Achillesa i Hektora z *Iliady* Homera, na podstawie fragmentu (np. słynnego pojedynku bohaterów) uczniowie powinni wskazać cechy tych postaci, to, czym się kierują, przystępując do walki, w jaki sposób są odbierani przez otoczenie. Następnie można przyjrzeć się postaciom średniowiecznych rycerzy, np. Rolanda z *Pieśni o Rolandzie* czy Parsifala -

rycerza Okrągłego Stołu. Tutaj powinny pojawić się zagadnienia związane z kodeksem rycerskim, uczniowie powinni również podjąć refleksję nad zasadami, którymi kierowali się przedstawieni bohaterowie, nad tym, dlaczego na miano bohaterów zasłużyli. Osobowości te warto skonfrontować z Sherlockiem Holmesem (czy zwyczajnego detektywa można określić mianem bohatera?), a następnie z postaciami z okresu wojny, przedstawionymi np. w *Kamieniach na szaniec* Aleksandra Kamińskiego, w utworach podejmujących tematykę Holocaustu (np. w opowiadaniach Idy Fink, filmie *Pianista*). Na końcu można przyrzeć się współczesnym bohaterom popkultury występującym np. w komiksach (Batman, Superman itp.). Warto zastanowić się również nad tym, kto współcześnie na miano bohatera zasługuje i czy obecnie istnieją jeszcze tak silne wzorce osobowe jak np. w średniowieczu. Czy bohaterowie, o których była mowa wcześniej, również w dzisiejszych czasach potrafiliby przetrwać z zasadami, które wyznawali i czy nadal określano by ich mianem bohaterów, czy może okazałoby się zupełnie nieprzystosowanymi do życia ludźmi...

ZAŁĄCZNIK NR 1 – LEKCJA NR 1: W świecie Sherlocka Holmesa

TEMAT LEKCJI NR 1	W świecie Sherlocka Holmesa	
CEL LEKCJI NR 1	<p>1. Uczeń wyodrębnia elementy świata przedstawionego (czas i miejsce akcji, bohaterów, wątki) zawarte w lekturze.</p> <p>2. Uczeń wykorzystuje informacje zawarte w tekście do tworzenia zagadek o bohaterach.</p> <p>3. Uczeń poznaje inne książki Arthura Conan Doyle'a – rozwija swoje zainteresowanie czytelnictwem.</p> <p>4. Uczeń wyraża własne zdanie na temat lektury.</p>	
TOK LEKCJI:		
OGNIWA LEKCJI	ZADANIA/PYTANIA/ĆWICZENIA/PROBLEMY DLA UCZNI WRAZ Z OCZEKIWANIAM	KOMENTARZ
1	Przeprowadzenie wśród uczniów krótkiej ankiety dotyczącej tego, czy czytają powieści detektywistyczne. Jeżeli odpowiedź jest twierdząca, wymieniają również autorów oraz tytuły książek.	Uczniowie na kartkach zapisują tytuły i autorów (jeżeli czytają tego typu powieści), następnie na tablicy zapisane zostają wymienione książki. Rozmowa na temat ich treści.
2	Dlaczego powieści detektywistyczne cieszą się tak dużą popularnością? - ze względu na ciekawą fabułę, - ze względu na postać detektywa, - ze względu na możliwość rozwiązania zagadki razem z detektywem, - ze względu na łatwy do zrozumienia język.	Rozmowa z uczniami, podczas której przedstawiają własne propozycje.
3	Najpopularniejsze książki Arthura Conan Doyle'a - prezentacja multimedialna (materiały pomocnicze do lekcji 1 – załącznik 1).	Z prezentacji można zrezygnować w przypadku, gdy tytuły zostaną wymienione przez uczniów. Może ona również pomóc, gdyby okazało się, że dana grupa nie czyta powieści detektywistycznych.
4	Uczniowie określają czas i miejsce akcji powieści <i>Pies Baskervillów</i> : - czas akcji XIXw., - miejsce akcji: Londyn – tutaj zwłaszcza Baker Street (dom Holmesa), Baskervill Hall, które znajduje się przy	Uczniowie samodzielnie zapisują notatkę. Warto przy tej okazji pokazać uczniom na mapie, gdzie

	<p><i>moczarach Dartmoor (hrabstwo Devon).</i></p>	<p>znajdują się moczary Dartmoor, można również pokazać zdjęcia z moczarów (np. http://pl.wikipedia.org/wiki/Park_Narodowy_Dartmoor)</p>
5	<p>Formułowanie zagadek o bohaterach</p> <p>Każdy z uczniów redaguje dwie zagadki o dwóch wybranych przez siebie bohaterach. Należy w taki sposób opisać postać i przedstawić jej działania, aby pozostali uczniowie mogli odgadnąć, o kogo chodzi, np.:</p> <p><i>a) Ukrywa się w jednej z opuszczonych chat na wrzosowiskach, rozpoznaje swego przyjaciela po niedopałku papierosa – Sherlock Holmes.</i></p> <p><i>b) Śledził jednego z rodu Baskervillów w Londynie, przedstawił się dorożkarzowi jako Sherlock Holmes – Stapleton .</i></p> <p>Na początek uczniowie wymieniają się w parach zagadkami i rozwiązują je. W razie kłopotów należy ustalić, czy zagadka została źle sformułowana (w tym wypadku należy ją poprawić), czy książka nie została przeczytana...</p> <p>Uczniowie odczytują głośno wybrane zagadki, na tej podstawie wypisują głównych bohaterów utworu z krótkimi informacjami na ich temat.</p> <p><i>Np.:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Sherlock Holmes – bardzo skuteczny detektyw, mieszka w Londynie przy Baker Street;</i> - <i>dr Watson – przyjaciel Sherlocka Holmesa, przekazuje mu w formie listów informacje z Baskervill Hall, jest narratorem powieści;</i> - <i>Henry Baskervill – potomek Hugo Baskervilla, dziedzic fortuny Baskervillów;</i> - <i>małżeństwo Barrymore – służący w Baskervill Hall, pomagali mordercy Seldenowi;</i> - <i>Stapleton – należy do rodu Baskervillów, chciał przejąć cały majątek, zamordował Charlesa Baskervilla;</i> - <i>żona Stapletona – nie chciała dopuścić do morderstwa Henry'ego, próbowała go ostrzec, mąż kazał jej się podawać za jego siostrę;</i> - <i>dr Mortimer – przyjaciel zamordowanego Charlesa Baskervilla, poprosił Holmesa o rozwiązanie sprawy;</i> - <i>Laura Lyonis – kobieta oszukana przez Stapletona, pomógł jej Charles Baskervill.</i> 	<p>Nie trzeba czytać wszystkich zagadek uczniów, wystarczy, że pojawią się główni bohaterowie utworu.</p> <p>W przypadku, gdy nie pojawi się któraś z postaci, można poprosić uczniów o ułożenie brakujących zagadek.</p>

6	Uczniowie określają główny wątek utworu: - <i>rozwiązanie sprawy śmierci Charlesa Baskervilla.</i>	
7	Rozmowa na temat wrażeń czytelniczych uczniów po lekturze <i>Psa Baskerville'ów</i> . Następnie uczniowie w formie pisemnej wyrażają swoje zdanie na ten temat wraz z uzasadnieniem.	
ZADANIE DOMOWE *	Zaznacz w książce trzy fragmenty ukazujące trzy różne cechy charakteru Sherlocka Holmesa.	

ZAŁĄCZNIK NR 2 - LEKCJA 2 : Na tropie dobrego detektywa

TEMAT LEKCJI NR 2	Na tropie dobrego detektywa	
CEL LEKCJI NR 2	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uczeń wyszukuje informacje zawarte w tekście, wykorzystuje je do rozwiązania zadania. 2. Uczeń wykorzystuje tekst literacki do argumentowania swojego zdania. 3. Uczeń wskazuje narratora utworu, określa typ narracji i jej funkcje. 4. Uczeń poszerza słownictwo dotyczące charakterystyki bohatera literackiego. 5. Uczeń porządkuje cechy, układa je w piramidę cech. 6. Uczeń dokonuje selekcji zgromadzonego materiału. 7. Uczeń dokonuje oceny postaci literackiej. 	
TOK LEKCJI:		
OGNIWA LEKCJI	ZADANIA/PYTANIA/ĆWICZENIA/PROBLEMY DLA UCZNIWA WRAZ Z OCZEKIWANIAM	KOMENTARZ
1	<p>Uczniowie zostają podzieleni na grupy, nauczyciel dwukrotnie czyta zagadkę detektywistyczną, a poszczególne zespoły notują najważniejsze informacje, a następnie mają 5 minut na rozwiązanie jej.</p> <p>Odpowiedzi zapisują na kartkach i przekazują nauczycielowi, następnie następuje odczytanie rozwiązań.</p> <p>(materiały pomocnicze do lekcji 2 – załącznik nr 1)</p>	<p>Można wykorzystać kilka zagadek w zależności od tego, jak szybko uczniowie wpadną na rozwiązanie.</p> <p>Zagadki znajdują się na stronie: http://marhan.pl/index.php/quiz-i-testy/437-zagadki</p>

2	<p>Jakimi cechami trzeba się wykazać, aby rozwiązać tego typu zagadki?</p> <p><i>- np. spostrzegawczością, sprytem, wiedzą, dokładnością, umiejętnością analizy faktów.</i></p>	<p>Rozmowa, zapisanie odpowiedzi uczniów na tablicy.</p>
3	<p>Które z podanych cech posiadał również Sherlock Holmes i w jakiej sytuacji się one ujawniły? Jakie inne cechy posiadał? -</p> <p><i>np.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>spostrzegawczy – dostrzegł podobieństwo na obrazie między jednym z przodków Baskervillów a Stapletonem,</i> - <i>posiada dużą wiedzę – potrafił określić, z którego wieku pochodzi manuskrypt przyniesiony przez Mortimera,</i> - <i>pasjonuje się tym, co robi – wypytuje Mortimera o każdy, nawet najdrobniejszy szczegół, żałuje, że sam nie mógł zbadać miejsca zbrodni,</i> - <i>potrafi przyznać się do błędu – sytuacja, gdy myśli, że z jego winy zginął Henry Baskervill – nie oskarża Watsona, bierze całą winę na siebie, nie wie jeszcze, że to Selden,</i> - <i>skryty – nie informuje innych o swoich planach, nie zdradza Watsonowi, że zamierza ukrywać się na wrzosowisku,</i> - <i>opanowany – sytuacja, gdy czekają na psa,</i> - <i>cyniczny i niemiły w stosunku do Watsona – początek powieści, podczas badania laski Mortimera,</i> - <i>uzależniony od palenia fajki,</i> - <i>potrafi bardzo dobrze kojarzyć fakty – rozwiązał zagadkę psa Baskervillów,</i> - <i>sprytny – wysłał Watsona jako szpiega, sam mógł wszystko obserwować z ukrycia,</i> - <i>odważny – nie bał się tajemniczego psa,</i> - <i>konsekwentnie dąży do celu – rozwiązuje wszystkie zagadki, które zostają mu zlecane,</i> - <i>wykształcony – posiada dużą wiedzę z różnych dziedzin.</i> 	<p>Rozmowa, podczas której uczniowie samodzielnie sporządzają notatkę.</p> <p>Tutaj należy również wykorzystać fragmenty, które uczniowie przygotowali w ramach zadania domowego z poprzedniej lekcji.</p>
4	<p>Uczniowie wybierają sześć z przedstawionych cech charakteru Sherlocka Holmesa i układają je w tzw. piramidę cech (materiały pomocnicze do lekcji 2 – załącznik 2), na górze umieszczając tę cechę, którą</p>	<p>Odpowiedzi uczniów będą się różnić, może wywiązać się dyskusja na temat tego, w jakiej kolejności należy te cechy</p>

	<p>uznają za najważniejszą dla dobrego detektywa, w kolejnych polach natomiast te mniej ważne. Część cech uczniowie muszą odrzucić. Następnie kilkoro uczniów odczytuje odpowiedzi i uzasadnia, dlaczego dokonali takiego a nie innego wyboru.</p>	<p>ułożyć. Warto zaznaczyć, że nie ma tutaj jednej, właściwej kolejności, najważniejsze jest uzasadnienie.</p>
5	<p>Kto przedstawia informacje o działaniach Sherlocka Holmesa w powieści? - <i>Watson.</i></p> <p>Jaka jest jego wiedza na temat działań detektywa? - <i>Jego wiedza jest ograniczona do tego, czego jest świadkiem oraz tego, co mówi mu Holmes</i></p> <p>Jaki to typ narracji? - <i>Narracja pierwszoosobowa.</i></p> <p>Dlaczego akurat taki sposób narracji został zastosowany w powieści? - <i>Dzięki temu czytelnik nie wie do końca wszystkiego, może sam spróbować rozwiązać zagadkę, snuć domysły dotyczące tego, kto jest mordercą.</i></p>	<p>Rozmowa, uczniowie samodzielnie zapisują notatkę.</p>
6	<p>Uczniowie wyrażają swoje zdanie na temat Sherlocka Holmesa jako detektywa.</p>	<p>Pisemna ocena własna postaci.</p>
ZADANIE DOMOWE *	<p>Czy cechy, które posiada Sherlock Holmes wystarczą, aby być dobrym detektywem w dzisiejszych czasach? - odpowiedz na pytanie, pamiętając o uzasadnieniu swojego zdania.</p>	

MATERIAŁ POMOCNICZY DO LEKCJI 2 – ZAŁĄCZNIK 2 A.

zagadki pochodzą ze strony: <http://marhan.pl/index.php/quizy-i-testy/437-zagadki>

ZAGADKA NR 1

Dochodziła godzina 19.30, kiedy inspektor Nerak wszedł do budynku Urzędu Miejskiego. W holu oczekiwał już na niego zdenerwowany portier.

- **To ja zadzwoniłem na policję - oznajmił. - Dyrektor jednego z wydziałów został zamordowany.**
- **Kiedy ostatni raz pan z nim rozmawiał? - zapytał Nerak.**

- Około godziny 16.30, kiedy spotkaliśmy się na korytarzu i powiedział mi, że zostanie dziś trochę dłużej w pracy. Chwilę potem zamknąłem bramę i wróciłem na portiernię. Około godziny 19 poszedłem do gabinetu dyrektora, który jest za ścianą portierni, by zapytać, czy czegoś nie

potrzebuje. Mimo że na drzwiach wisiała kartka z napisem: „Proszę nie wchodzić, pracuję”, zajrzałem do środka. Ku memu przerażeniu zobaczyłem, że dyrektor nie żyje. Został chyba zastrzelony.

- Czy ktoś po godzinie 16.30 odwiedzał dyrektora? - zapytał Nerak.

Portier nie usłyszał jednak pytania, ponieważ głos inspektora zagłuszył huk przejeżdżającego pociągu po pobliskim wiadukcie. Kiedy ekspres przejechał, policjant powtórzył pytanie.

- Trzech mężczyzn - odpowiedział portier. - Wiem dobrze, bo każdy musiał przejść obok portierni i tą samą drogą wracać. Pierwszy przyszedł pan Andrzej. Wyszedł o 17. Po nim zjawił się pan Bogdan. Było wtedy parę minut przed 17.30. Kwadrans po osiemnastej dyrektorowi wizytę złożył pan Wojciech. On był najkrócej.

Nerak razem z portierem ruszyli w kierunku gabinetu. Na drzwiach Nerak zobaczył przypiętą pinezką karteczkę: „Proszę nie wchodzić, pracuję”. W pokoju na podłodze leżał Artur K. Na białej koszuli, w okolicach serca, czerwieniła się plama krwi.

- Jak się panu udało tak dokładnie zapamiętać godziny odwiedzin tych trzech mężczyzn? - zapytał portiera Nerak.

- Pan Andrzej wychodził, kiedy zegar w gabinecie dyrektora wybił pełną godzinę. Kilka minut po przyjściu pana Bogdana przejechał pociąg. On zawsze przejeżdża o 17.30. Pan Bogdan wyszedł kilka minut po jego przejeździe. Pan Wojciech, kiedy przechodził obok portierni, zapytał o godzinę. Spojrzałem na zegarek - była 18.15. Wyszedł po paru sekundach.

- Czy jeszcze coś pan zauważył? - spytał Nerak.

- Nie, ale jestem pewny, że to któryś z tych facetów zastrzelił dyrektora. Oprócz nich przecież nikogo więcej w budynku nie było.

- Na pewno jeden z nich i wiem nawet, który - stwierdził inspektor.

Kto zamordował dyrektora Artura K. i na jakiej podstawie Nerak to wydedukował?

Logicznie biorąc, podejrzewać powinno się Wojciecha A., ponieważ był ostatnim gościem dyrektora. Jeżeli natknął się na trupa, powinien wszcząć alarm. Nie zrobił tego, lecz wyszedł z urzędu. Czy to znaczy, że to on był zabójcą? Nie, bo wówczas portier usłyszałby strzały. Wszak słyszał bicie zegara, który wisiał w gabinecie dyrektora. Huk wystrzału zagłuszył przejeżdżający pociąg. A zatem zabił Bogdan D. i powiesił karteczkę „Proszę nie wchodzić, pracuję”. Widząc ją, Wojciech A. do gabinetu nie wszedł.

ZAGADKA NR 2

Dochodziła godzina 23. Deszcz przybierał na sile. Wycieraczki z trudem zgarniały wodę z szyby samochodu. Inspektor Nerak, pomstując na pogodę, z rozkoszą myślał o gorącej kawie, którą miał za chwilę wypić w komendzie.

**- Piątka, zgłoś się - skrzekliwy głos krótkofalówki brutalnie przerwał marzenia o małej czarnej.
- Na stacji benzynowej przy ulicy Warzywnej był napad. Pobito ekspedienta i zrabowano sporo gotówki. Proszę tam podjechać.**

Nerak zaklął siarczyście, opuścił szybę, przyczepił do dachu pulsującą niebieskim światłem lampę tzw. koguta i ruszył z piskiem opon.

Przed stacją benzynową stała już karetka pogotowia. W środku młoda lekarka opatrywała

ekspedienta.

- Na stacji nie było nikogo - rozpoczął zeznanie napadnięty. - Czytałem książkę, a kolega sprzątał zaplecze. W pewnym momencie, kiedy odwróciłem się tyłem do kontuaru, aby złapać w radiu jakąś muzykę, usłyszałem za sobą: „Obróć się powoli i bez żadnych sztuczek”. Kiedy spełniłem polecenie, zobaczyłem zamaskowanego, szczupłego mężczyznę stojącego po drugiej stronie kontuaru. Mierzył w moim kierunku z pistoletu i zażądał, abym otworzył kasę i oddał mu forszę. Facet był raczej mikrej postury. Ja od kilku lat ćwiczę karate i dlatego, nie zastanawiając się ani przez chwilę, podbiłem mu dłoń, w której trzymał spluwę, i chciałem przeskoczyć kontuar, aby go obezwładnić. Bandyta był jednak bardzo szybki. Nie wypuścił z ręki pistoletu i z całej siły walnął mnie jego rękojeścią w skroń. Upadłem na podłogę i straciłem przytomność. Pogotowie i policję wezwał kolega, który podczas napadu był na zapleczu i niczego nie słyszał. Napastnik, po ogłuszeniu mnie, wyłamał szufladę w kasie fiskalnej i uciekł z całodziennym utargiem.

Nerak uważnie wysłuchał ekspedienta i poprosił, aby dokładnie opisał napastnika.

- Twarzy nie widziałem, bo miał na głowie kominiarkę. Ubrany był w spodnie dżinsowe, skórzaną kurtkę i białe adidas. Więcej niczego nie dostrzegłem, bo byłem w stresie, widząc wycelowaną w siebie lufę pistoletu. Nie wierzy mi pan?

- Oczywiście, że nie. Ta cała pana opowieść o napadzie nie trzyma się kupy. Jestem pewny, że wspólnie z kolegą sfingowaliście napad, by ukraść pieniądze. Jesteście obaj aresztowani.

Na jakiej podstawie Nerak domyślił się, że ekspedient kłamie, opisując przebieg napadu?

Opisując napastnika, ekspedient powiedział, że miał na nogach białe adidas. Jak mógł zobaczyć, skoro bandyta stał za kontuarem?

ZAGADKA NR 3

Zwłoki mężczyzny leżały na dywanie. Na prawej skroni denata inspektor Nerak dostrzegł zaschniętą strużkę krwi i spalone drobinki prochu, a w jego prawej dłoni rewolwer. Po obejrzeniu ciała policjant odwrócił się do siedzącej w głębokim fotelu Ireny Z., atrakcyjnej blondynki, i zapytał:

- Czy to pani znalazła zwłoki Andrzeja B.?

-Tak. Byliśmy umówieni na godzinę dziewiętnastą. Kiedy weszłam do mieszkania, powiesiłam klucze na wieszaku i skierowałam się prosto do kuchni, by włożyć do lodówki szampan. Akurat mijał rok, jak się poznaliśmy, i właśnie dzisiaj zamierzaliśmy bąbelkami uczcić tę rocznicę. Chwilę posiedziałam w kuchni, a potem przeszłam do pokoju, by włączyć telewizor. Wówczas zobaczyłam Andrzeja leżącego na podłodze. Natychmiast zorientowałam się, że nie żyje i zadzwoniłam na policję...

Słuchając zeznań blondynki, Nerak dokładnie obejrzał mieszkanie. Był to elegancko urządzone apartament. W przedpokoju, na wieszaku, inspektor dostrzegł dwa pęki kluczy. Do tego wiszącego pod spodem przypięta była niewielka figurka żabki, wykonana ze srebra.

- Andrzeja poznałam na przyjęciu urodzinowym u koleżanki - kontynuowała blondynka. - Od tego momentu spotykaliśmy się bardzo często. Parę tygodni temu Andrzej poderwał niejaką Bożenę, ekspedientkę z galerii „Warkady” i kilka razy się z nią spotkał. Kiedy się o tym dowiedziałam, postawiłam warunek. Albo ja, albo tamta pani. Obiecał z nią zerwać.

Nerak skończył lustrację mieszkania, wrócił do pokoju, usiadł w fotelu i dokładnie przyjrzał się mówiącej. Długie zgrabne nogi, obcisła krótka spódniczka prowokowały wyobraźnię. Policjant szybko jednak odegnał kłębiące się myśli - był przecież na służbie - i zapytał:

- Mieszkanie otworzyła pani swoim kluczem?

- Oczywiście. Mam go od ponad pół roku. Miesiąc temu Andrzej podarował mi do nich piękny breloczek w postaci żabki. Jestem pewna, że Andrzeja zabiła ta ekspedientka. Przyszła przede mną, zastrzeliła go, upozorowała samobójstwo i uciekła. Z pewnością była to zemsta za to, że na moje kategoryczne żądanie postanowił z nią zerwać.

- Panie inspektorze, funkcjonariusze z Wydziału Interwencyjno-Wywiadowczego Komendy przywieźli Bożenę D. i zaraz ją tu przyprowadzą - oznajmił sierżant Wrzosek. - W daktyloskopii natomiast stwierdzili, że na rękojeści rewolweru są odciski palców denata oraz Ireny Z.

- Nie ma w tym nic dziwnego - oświadczyła nychmiast blondynka. - Bardzo często wspólnie z Andrzejem strzelaliśmy z tego rewolweru na strzelnicy.

- W takim razie oznacza to, że faktycznie Andrzej B. popełnił samobójstwo - zawyrokował Wrzosek. - Najprawdopodobniej chciał...

Sierżant nie dokończył zdania, bo do pokoju weszła Bożena D. i widząc denata oraz rewolwer w jego ręku, krzyknęła:

- To niemożliwe, aby popełnił samobójstwo. Jeszcze wczoraj rozmawialiśmy o wspólnej wycieczce w nadchodzący weekend. Jestem pewna, że został zamordowany i morderczynią jest Irena. Zabiła go, bo wybrał mnie.

- To prawda, że Andrzej D. nie popełnił samobójstwa. Został zamordowany przez jedną z was. Wiem już nawet którą - oświadczył inspektor.

Która z kobiet, zdaniem Neraka, zabiła Andrzeja D. i na jakiej podstawie inspektor doszedł do takiego wniosku?

Klucze Ireny Z. z przypiętą do nich srebrną żabką wisały pod kluczami Andrzeja D. Oznacza to, że Irena Z. kłamała. Przyszła do mieszkania pierwsza, a po niej dopiero Andrzej D. Na podstawie tego kłamstwa Nerak domyślił się, że to ona zamordowała przyjaciela i upozorowała jego samobójstwo. Gdyby przyszła już po zamordowaniu Andrzeja, jak sugerowała, jej klucze wisałyby na jego kluczach.

ZAGADKA NR 4

Telefon zadzwonił w chwili, gdy dyrektor hotelu kończył dyktować sekretarce list do właściciela hurtowni mebli.

- Panie dyrektorze, zdarzyło się nieszczęście - usłyszał w słuchawce podekscytowany głos szefa hotelowej ochrony. - Z sejfu, w którym przechowywane są depozyty naszych gości, zniknęła biżuteria pani Laurencji, tej znanej piosenkarki, która u nas wczoraj nocowała.

Dyrektor przeprosił sekretarkę i szybkim krokiem ruszył w kierunku pokoju wypoczynkowego recepcjonistów. Gdy wszedł do środka, oprócz szefa hotelowej ochrony był tam jeszcze **Tadeusz W.** - recepcjonista, i **Bogdan G.** - administrator obiektu.

- Kradzież wyszła na jaw dziś rano, kiedy pani Laurencja opuszczała nasz hotel - informował ochroniarz. - Po otwarciu sejfu okazało się, że zniknęła brylantowa kolia i naszyjnik z pereł. Podejrzewam, że biżuterię ukradł recepcjonista albo administrator. Obaj panowie mają bowiem klucze do sejfu i są chwile, kiedy każdy z nich jest sam w recepcji. Wtedy bez problemów któryś z

nich mógł dokonać tej kradzieży. Jednak żaden z nich do przestępstwa się nie przyznaje. Jak teraz dojdź prawdy?

- Nie ma problemu. Mam znajomego gliniarza, który pomoże nam rozwikłać tę zagadkę - powiedział dyrektor, wystukując w telefonie komórkowym numer inspektora Neraka z Komendy Wojewódzkiej Policji.

Pół godziny później inspektor Nerak w towarzystwie swojego partnera sierżanta Wrzoska zjawił się w hotelu. Znanej piosenkarki już nie było, ponieważ musiała natychmiast wracać do stolicy, by dokończyć nagranie nowej piosenki. Po wejściu do hotelu inspektor polecił sierżantowi dokładnie obejrzeć sejf i przesłuchać pracowników obsługujących parter i piętro, na którym nocowała piosenkarka, sam zaś udał się do pokoju wypoczynkowego recepcjonistów. Zastał tam dyrektora hotelu, szefa hotelowej ochrony, recepcjonistę Tadeusza W. oraz Bogdana G. - administratora obiektu. Na widok policyjnej legitymacji podejrzani o kradzież zaczęli się nawzajem oskarżać.

- Bizuterię ukraść Bogdan - powiedział Tadeusz W. - Jest stałym bywalcem kasyn i zagorzałym graczem w ruletkę. A jak wiadomo, w tę grę nigdy się nie wygrywa. Z pewnością ma więc spore długi i potrzebuje pieniędzy, aby się odegrać.

- Jak można tak niesłusznie mnie oskarżać i obrażać! - przerwał recepcjoniście zirytowany administrator. - Dopóki wspólnie zaprzeczaliśmy, nic nam nie mogli zrobić. Jeżeli teraz próbujesz zwalić winę na mnie, to koniec z koleżeńską solidarnością. Powiem prawdę. Panie inspektorze, kłotę i naszyjnik ukraść Tadeusz. Doskonale widziałem, jak to zrobił. To było wczoraj. Czekałem na znajomego, usiadłem w fotelu stojącym w holu, w pobliżu recepcji, i grzałem się w promieniach słońca, które w południe tu zagląda przez okno. W pewnym momencie zobaczyłem w szybie okna odbicie Tadeusza, który korzystając z tego, że nikogo nie było w recepcji, otworzył sejf, wyjął biżuterię i schował ją do kieszeni. Mnie nie widział, bo fotel ma wysokie oparcie i był odwrócony do niego tyłem. Byłem więc niewidoczny i...

Zeznania recepcjonisty przerwał wchodzący do pokoju sierżant Wrzosek.

- Panie inspektorze, przesłuchałem sprzątaczkę, pokojowe, ekspedientkę kiosku, który stoi w hotelowym holu oraz dwóch ochroniarzy. Niczego do sprawy nie wniesli. Jeżeli zaś chodzi o odciski, to na drzwiach sejfu i w jego wnętrzu technik kryminalistyki znalazł linie papilarne Tadeusza W. i Bogdana G. Ciekawe, jak teraz pan stwierdzi, kto ukraść biżuterię piosenkarki?

- Wbrew pozorom nie będzie to takie trudne - uspokoił sierżanta Nerak. - Złodziejem jest Bogdan G., administrator hotelu.

Na jakiej podstawie Nerak doszedł do takiego wniosku?

Bizuterię ukraść Bogdan G. - administrator obiektu. Podczas składania zeznań skłamał. Nie mógł bowiem zobaczyć w szybie okna odbicia recepcjonisty, ponieważ od ulicy oświetlało ją słońce.

ZAGADKA NR 5

Ciało Tadeusza B. - znanego w mieście lichwiarza - znalazła około godziny czternastej pani Bożena, gosposia opiekująca się jego domem. Mężczyzna leżał na dywanie z wbitym w plecy nożem, tuż obok niedomkniętego sejfu. Kobieta, po pierwszym szoku, jakiego doznała na widok nieżyjącego chlebobdawcy, o morderstwie powiadomiła policję. Chwilę potem w willi zjawił się inspektor Nerak w towarzystwie sierżanta Wrzoska. W tym czasie, kiedy lekarz medycyny sądowej dokonywał wstępnych oględzin zwłok, a eksperci kryminalistyki zabezpieczali ślady, inspektor zajrzał do sejfu. Był prawie pusty. Oprócz paru dokumentów znalazł w nim jeden weksel, z którego wynikało, że Bogdan K. - popularny w kręgach finansjery adwokat - pożyczył od zamordowanego pięćdziesiąt tysięcy złotych. Tuż obok sejfu na podłodze leżała napoczęta paczka

papierosów marki Camel.

- Panie inspektorze, chłopaki z naszego wydziału przywieźli Andrzeja M., który jest kuzynem zamordowanego i jako jedyny dziedziczy po nim cały majątek - zameldował sierżant Wrzosek. - I jeszcze jedno, gosposia mówi, że wczoraj wieczorem Tadeusz B. wypłacił jej pensję i wówczas widziała, że w sejfie było sporo gotówki, jakieś dokumenty oraz biżuteria. Sprawdziliśmy też w naszej pracowni daktyloskopijnej pudełko z papierosami marki Camel. Nie ma na nim żadnych śladów linii papilarnych.

Nerak polecił Andrzejowi M. usiąść w fotelu i zapytał o Bogdana K.

- Przedwczoraj, całkiem przypadkowo, słyszałem ostrą wymianę zdań między wujkiem a adwokatem. Mecenas prosił o prolongatę długu, wujek się nie zgadzał i groził sądem. Przypuszczam, że pan Bogdan, nie mając pieniędzy i bojąc się, iż o jego długach wszyscy się dowiedzą, zabił wujka.

- Czy wujek palił? - zapytał Nerak.

- Nigdy.

- A pan?

- W życiu nie miałem w ustach papierosa.

Chwilę później do pokoju, w którym popełniono morderstwo, wszedł przywieziony przez Wrzoska mecenas Bogdan K. Informacja o śmierci lichwiarza niezmiernie go zaskoczyła. Opadł ciężko na fotel i drżącymi ze zdenerwowania palcami z trudem wyciągnął z paczki Cameli papierosa.

„Albo faktycznie nic nie wie o morderstwie, albo jest świetnym aktorem” - pomyślał Nerak i rozpoczął przesłuchanie.

- Gdzie pan był dziś między godziną dwunastą a czternastą?

- Miałem do napisania kilka pozwów i cały czas siedziałem w domu. Od razu uprzedzam, że mieszkam sam i dlatego nie mam żadnego świadka, który by to potwierdził. Około godziny trzynastej trzydzieści wyszedłem tylko na chwilę z psem na spacer. Potem wróciłem i już się z mieszkania nie ruszałem. Właśnie stamtąd przywiózł mnie pański sierżant.

- Czy to prawda, że był pan dłużnikiem zamordowanego?

- Faktycznie pożyczyłem od niego dwa razy po pięćdziesiąt tysięcy i na taką sumę wystawiłem dwa weksle.

- Serdecznie panu dziękuję za wizytę. Jest pan wolny - powiedział Nerak i polecił Wrzoskowi aresztować Andrzeja M., oskarżając go zamordowanie wujka.

Na jakiej podstawie policjant domyślił się, że zamordował Andrzej M., a nie mecenas?

Gdyby mordercą był adwokat, to oprócz pieniędzy w pierwszej kolejności zabrałby oba weksle. Andrzej M. zasztyletował wujka i pozostawił w sejfie weksel, by w ten sposób skierować podejrzenie na mecenasa. Adwokat mógł przecież, podczas kradzieży, przez nieuwagę jeden z nich zostawić. Andrzej M. położył też na podłodze obok sejfu paczkę cameli, uprzednio dokładnie ją wycierając, aby zetrzeć swoje odciski palców i tu przedobrzył, bo zlikwidował wszystkie ślady. Gdyby faktycznie paczkę zgubił Bogdan K., to przecież byłyby na niej jego linie papilarne.

LEKCJA 3 – ZAŁĄCZNIK NR 3: O fenomenie powieści detektywistycznej i nie tylko...

TEMAT LEKCJI NR 3	Przepis na sukces – o fenomenie powieści detektywistycznych i nie tylko...	
CEL LEKCJI NR 3	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uczeń odtwarza kompozycję tekstu. 2. Uczeń zna cechy gatunkowe powieści detektywistycznej, potrafi wskazać oprócz Arthura Conana Doyle’a innych twórców tego gatunku. 3. Uczeń tworzy przepis na powieść detektywistyczną. 4. Uczeń zauważa współczesne nawiązania do postaci Sherlocka Holmesa, wyjaśnia, na czym polega fenomen tego gatunku. 5. Uczeń czyta tekst ze zrozumieniem. 6. Uczeń wypisuje z tekstu potrzebne informacje. 7. Uczeń gromadzi argumenty do dyskusji. 8. Uczeń zajmuje stanowisko w dyskusji. 9. Uczeń uzasadnia swoje zdanie. 	
TOK LEKCJI:		
OGNIWA LEKCJI	ZADANIA/PYTANIA/ĆWICZENIA/PROBLEMY DLA UCZNIWA WRAZ Z OCZEKIWANIAM	KOMENTARZ
1	<p>Najpopularniejsze powieści detektywistyczne wszechczasów – na początku lekcji wybrani wcześniej uczniowie przedstawiają listę pięciu najpopularniejszych powieści detektywistycznych i krótko przedstawiają ich treść.</p>	<p>Zadanie może być wykonane w formie prezentacji multimedialnej, uczniowie mogą również przynieść i pokazać książki, o których będą opowiadać. Chodzi o wykorzystanie zainteresowań czytelniczych uczniów i pokazanie w następnym ćwiczeniu pewnej powtarzalności w kompozycji tych powieści.</p>
2	<p>W jaki sposób zbudowane są powieści detektywistyczne? Rozmowa - uczniowie wymieniają najważniejsze, według nich, elementy. <i>np.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - musi pojawić się zbrodnia, - badanie miejsca zbrodni, - prowadzenie śledztwa, np. przesłuchania świadków, zbieranie dowodów, - złapanie zbrodniarza, - podsumowanie śledztwa. 	

3	<p>W jaki sposób przedstawiona została fabuła <i>Psa Baskervillów</i>?</p> <p>Uczniowie układają chronologicznie wydarzenia dotyczące kompozycji tekstu (materiały pomocnicze do lekcji 3 – załącznik 1)</p> <p>Zwracamy uwagę na powtarzalność budowy fabuły w tego typu utworach.</p>	
4	<p>Przedstawienie uczniom kilku sztuczek stosowanych przez autorów powieści detektywistycznych (na podstawie eseju <i>Dwadzieścia zasad pisania powieści detektywistycznych</i> Van Dine'a):</p> <ul style="list-style-type: none"> - stworzenie nieprawdziwego alibi, - piętrzenie wątpliwości za sprawą oskarżeń rzucanych przez poszczególnych bohaterów (nie zawsze są one zgodne z prawdą), - takie budowanie akcji, aby czytelnik wysnuwał nieprawidłowe wnioski. 	<p>Esej jest omówiony w skróconej formie na stronie http://www.klubkryminalny.pl/index.php/2008/04/11/dwadziescia-zasad-pisania-powieści-detektywistycznych-van-dinea/</p>
5	<p>Jakie inne elementy składają się na powieść detektywistyczną? Uczniowie podają cechy gatunkowe, zapisują notatkę.</p>	<p>Notatka może być zapisana w formie mapy mentalnej (materiały pomocnicze do lekcji 3 – załącznik 2).</p>
6	<p>Uczniowie tworzą samodzielnie przepis na udaną powieść detektywistyczną (na kształt przepisu kuchennego)</p> <p><i>Np.</i></p> <p><i>Składniki:</i></p> <p><i>Detektyw,</i></p> <p><i>pomocnik detektywa,</i></p> <p><i>zbrodniarz,</i></p> <p><i>zbrodnia (można wybrać w zależności od upodobań – morderstwo, kradzież itp.),</i></p> <p><i>świadkowie.</i></p> <p><i>Przyprawy: ciekawa fabuła, mylące czytelnika wskazówki itp.</i></p> <p><i>Wykonanie:</i></p> <p><i>Detektyw powinien być świeży, na początek marynujemy go w dużej ilości sprytu, inteligencji i odrobiny poczucia humoru, następnie dodajemy pomocnika i zbrodnię. Zbrodniarza obtaczamy w aurze tajemniczości i odstawiamy na kilka rozdziałów, aby jego smak był wzmocniony w kolejnych częściach. W tym czasie dodajemy do zbrodni detektywa i pomocnika, świadków oraz fabułę i mylące czytelnika wskazówki, na koniec dorzucamy zbrodniarza.</i></p> <p><i>Wszystko mieszamy delikatnie przy użyciu drewnianej</i></p>	<p>Zadanie to warto poprzedzić przypomnieniem, z jakich elementów powinien się składać przepis.</p>

	<p><i>łyżki i wstawiamy na godzinę do piekarnika najpierw na 150° C, następnie podnosimy temperaturę do 200° C. Najlepiej smakuje zaraz po wyciągnięciu z piekarnika, ale można spożywać również, gdy ostygnie. Smacznego!</i></p> <p>Odczytanie przepisów zredagowanych przez uczniów.</p>	
7	<p>Współczesne nawiązania do postaci Sherlocka Holmesa i powieści detektywistycznych w kulturze popularnej. Prezentacja multimedialna w formie quizu dla uczniów (materiały pomocnicze do lekcji 3 – załącznik 3).</p> <p>Jakie podobieństwa występują między tymi serialami a powieścią o Sherlocku Holmesie? Rozmowa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>fabuła opiera się głównie na rozwiązaniu jakiejś zagadki – kryminalnej, medycznej itp.</i> - <i>bardzo wyraziście zarysowany jest główny bohater – np. dr House jest bardzo ekscentryczny, podobnie jak Holmes posiada dużą wiedzę, łączy różne fakty,</i> - <i>mają przede wszystkim charakter rozrywkowy, cieszą się dużą popularnością,</i> - <i>schematyczność akcji.</i> <p>- O czym świadczą te podobieństwa? <i>Gatunek ten jest nadal żywotny, ludzie lubią tego typu rozrywkę. Wraz z rozwojem cywilizacji rolę gazet, gdzie były drukowane w odcinkach przygody detektywów, przejęła telewizja, która proponuje różnego rodzaju seriale.</i></p>	<p>Na ekranie wyświetlają się zdjęcia przedstawiające określonych bohaterów, uczniowie odgadują, z jakich seriali pochodzą. Mogą również wskazać inne nawiązania.</p>

	<p>Czy warto czytać powieści detektywistyczne i oglądać produkcje telewizyjne oparte na tej konwencji? Uczniowie czytają tekst Wojciecha Józefa Burszty <i>Bronię kryminału! Renesans powieści detektywistycznych</i>, "Polityka" 2005, nr 11, dod. "Niezbędnik Inteligenta", s. 34-38 (materiały pomocnicze do lekcji 3 – załącznik 4). Wypisują z tekstu w tabeli argumenty „za” i „przeciw”, dodają również własne.</p> <p style="text-align: center;"><i>za:</i> <i>przeciw:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - są dobrym źródłem rozrywki, - zmuszają do szukania innych kontekstów popkulturowych - są wyrazem lęku społeczeństwa, dzięki nim łatwiej jest ten lęk oswoić (amerykańskie kryminały), - dostarczają wiedzy historycznej (Ken Follet), - można się łatwo zidentyfikować z detektywem, budzi on dużą sympatię czytelnika, - zmuszają do logicznego myślenia, analizowania faktów (trzeba rozwiązać zagadkę), - mogą dostarczać wiedzy z innych dziedzin nauki np. muzyki, - są dobrze napisane. - często fabuła zawiera odrażające zbrodnie (kryminał amerykański), - fabuła jest powtarzalna, lektura kolejnej książki nie wnosi nic nowego, - nawiązują do innych tekstów popkultury, co nie musi być wartościowe – lepiej obracać się kręgu tzw. kultury wysokiej, - postać detektywa jest często bardzo uproszczona, schematyczna, jego zachowanie nie skłania do żadnych refleksji, - nie mówią o żadnych istotnych wartościach, - literatura nie powinna pełnić wyłącznie funkcji rozrywkowej. 	
9	Odczytanie odpowiedzi uczniów, dyskusja na temat przedstawionych argumentów.	
ZADANIE DOMOWE *	Dwa tematy do wyboru przez uczniów: 1. Czy warto czytać powieści detektywistyczne i oglądać seriale oparte na tej konwencji? Napisz rozprawkę, odwołując się do wybranych przez siebie przykładów literackich oraz serialowych.	

	2. Napisz opowiadanie detektywistyczne na dowolny temat oparte na przepisie stworzonym przez ciebie podczas lekcji.	
--	---	--

MATERIAŁ POMOCNICZY DO LEKCJI 3 – ZAŁĄCZNIK NR 3 A

Ułóż wydarzenia w kolejności chronologicznej, wpisując odpowiednie cyfry przy zdaniach.

	Zasadzka na Stapletona – ujęcie sprawcy.
	Zbieranie wiadomości na temat okoliczności popełnienia zbrodni – rozmowa z doktorem Mortimerem.
	Spotkanie z Holmesem na wrzosowisku – podsumowanie dotychczasowych wiadomości.
	Pojawienie się doktora Mortimera – informacja o morderstwie.
	Holmes rekonstruuje wydarzenia – retrospekcja.
	Listy Watsona z Baskerville Hall – zbieranie informacji o mieszkańcach, rozmowy ze świadkami, przesłuchania.

Przykład realizacji

Ułóż wydarzenia w kolejności chronologicznej, wpisując odpowiednie cyfry przy zdaniach – rozwiązanie.

5	Zasadzka na Stapletona – ujęcie sprawcy.
2	Zbieranie wiadomości na temat okoliczności popełnienia zbrodni – rozmowa z doktorem Mortimerem.
4	Spotkanie z Holmesem na wrzosowisku – podsumowanie dotychczasowych wiadomości.
1	Pojawienie się doktora Mortimera – informacja o morderstwie.
6	Holmes rekonstruuje wydarzenia – retrospekcja.
3	Listy Watsona z Baskerville Hall – zbieranie informacji o mieszkańcach, rozmowy ze świadkami, przesłuchania.

Wojciech Józef Burszta

Renesans powieści detektywistycznych

Bronię kryminału!

Detective stories przeżywają w świecie, a w ślad za nim także w Polsce, niebywały renesans. Na naszych oczach - jeśli tylko chcemy widzieć - objawia się fascynująca panorama tego głównego nurtu literatury rozrywkowej: rodzą się jej nowe podgatunki, zmienia sposób konstrukcji i narracji, typ bohatera, kontekst społeczny intrygi tych z pozoru standardowych książek. Ale nie wypada o tym rozprawiać na salonach. Dlaczego? (...)

Dziwna to sytuacja – ktoś przecież czyta tę literaturę (nakłady nie kłamią), ale jej recepcja dokonuje się w całkowitej ciszy medialnej, połączonej ze wzgardą literaturoznawców. Wydaje mi się w ogóle, że to szerszy problem, z jakim borykają się w kraju znawcy i krytycy kultury popularnej, przede wszystkim współczesnej literatury. Ciągłe jakoś nie może dotrzeć do świadomości zerkających tęsknie ku przeszłości zwolenników tzw. kultury wysokiej mądre spostrzeżenie Hermanna Brocha, iż „ton stylowi epoki nadają wprawdzie na ogół dzieła genialne, ale nośność zapewniają mu dzieła przeciętne”. (...)

Amerykański lęk podstawowy

Zacznijmy od tego, że cały rozległy archipelag powieści kryminalnej rozpada się wyraźnie na terytorium amerykańskie i europejskie. (...) Przed laty Stefan Bratkowski pisał o Stanach Zjednoczonych, że są „oddalającym się kontynentem”, dzisiaj to samo możemy powiedzieć o amerykańskich thrillerach i kryminałach. Różnią się one coraz bardziej od europejskiego sposobu pisania przynajmniej pod dwoma względami. Po pierwsze, rodzajem zbrodni, jaka wchodzi w grę. (...) Mamy tutaj zwykle do czynienia ze zbroczeniami, szaleńcami i wymyślnymi sadystami, których czyny są odrażające, na granicy horroru. Te książki wyrażają przede wszystkim ów amerykański lęk podstawowy, jakim jest własne bezpieczeństwo, bezpieczeństwo dzieci i bliskich w społeczeństwie skrajnie zindywidualizowanym, o szczątkowych relacjach rodzinnych. (...) Tym samym jednak tło społeczne bywa maksymalnie zubożone i podane stereotypowo. Tutaj nie ma zaskoczenia, mamy się jedynie bać, cóż jeszcze okropnego narodzi się w głowie kogoś z przestępców. Po drugie, kryminały amerykańskie mają perfekcyjne dialogi, ale ich kontekst należy niekiedy mozolnie rekonstruować. Gdy czytamy Cobena, ze zdziwieniem stwierdzamy, iż w żadnej powieści nie pojawia się tak odwieczny rekwizyt jak książka. Bohaterowie przerzucają się za to cytatami z filmów i komiksów, odtwarzają dialogi z popkultury amerykańskiej, przywołują postacie z kreskówek, nuca fragmenty piosenek country – słowem są w pełni zatopieni w amerykańskiej kulturze popularnej. To jest przecież środowisko, w którym żyją i które całkowicie im wystarcza. (...). No i do tego, rzecz jasna, sport, sport i sport, dbanie o linię, obawa przed starością. Kryminały amerykańskie są mroczną intrygą, która tym bardziej przeraża, im normalniejszy jest świat, jakiemu Zło zagraża, podważając codziennie pielęgnowane status quo. (...)

Europa idzie ku gorszemu

Ucieczka w historię staje się zresztą jednym z pomysłów na ożywienie tradycyjnego kryminału, czego dowodzą książki Anglika Kena Folleta, który porzuciwszy wyeksploatowany temat szpiegowski, zanurzył się w realia XIX-wiecznej Anglii, choćby w „Niebezpiecznej fortunie”. Stara,

dobra Anglia z kart tej powieści aż się prosi o kolejną nostalgiczną ekranizację, choć dla czytelników współczesnej prozy postkolonialnej doskonale pokazuje jednocześnie ogrom zmian, jakie dokonały się na Wyspie od czasów elżbietańskich. Przy okazji warto dodać, że autorzy ze Starego Kontynentu rekonstruują przeszłość wiarygodnie, nie tyle spekulują i szarżują w stylu amerykańskim, ile pieczołowicie dbają o detal, nastrój i rekwizyty. (...)

Bohaterowie są zmęczeni

Europejska powieść kryminalna jest jednak generalnie w coraz większym zakresie zanurzona w społeczne realia tu i teraz, wręcz wyraża lęki, które w oficjalnej ideologii wspólnotowej kontynentu są skrzętnie skrywane, zawijane w słowa wielokulturowych, uspokajających deklaracji. Nie jest to literatura – znów w przeciwieństwie do amerykańskiej siostry – optymistyczna. W istocie clou tych książek, jakim powinno być rozwiązanie zagadki, złapanie winnego i powrót do punktu wyjścia, to sprawa niejako drugorzędna! Bohaterowie są zmęczeni, ale nie usilnym ściganiem zbrojczyńców, lecz życiem w świecie, który coraz mniej rozumieją, bo staje się dla nich obcy, niepewny i niesympatyczny. (...)

Istnieje swoista umowa między stronami pisarko-czytelniczej intrygi – tymi, którzy piszą kryminalne historie i nami, którzy na nie czekamy. Oni wiedzą, że my chcemy więcej, bo już się przywiązaliśmy do postaci, miejsc i sposobu opowiadania; my wymuszamy bowiem dalszy ciąg, bo chcemy... dalszego ciągu. Nie jest przypadkiem, że pierwowzorem filmowych sequeli jest literatura kryminalna i powieści odcinkowe, ekran powiela i przypomina jedynie nasze tęsknoty i upodobania. To jedno, pora na drugi aspekt zagadnienia. Czy literatura, tak masowo powstająca i równie masowo konsumowana, przynosząca tak wielkie profity piszącym, fabrykowana zresztą – jak niesie wieść – głównie przez spryciarzy bez większych ambicji budowania – no właśnie – kryteriów artystycznej powagi, ma w ogóle coś do powiedzenia o współczesnym świecie? Na jakiej zasadzie? (...) Nie waham się (...) napisać, że kryminały są jak postmodernistyczne dwa dania w jednym. Czytamy je – po pierwsze i najważniejsze – po to, aby gimnastykować umysł i starając rozwikłać intrygę, opowiedzieć się za jakimś wiarygodnym rozwiązaniem łamigłówek. Po drugie jednak, identyfikując się z soczyście i wiarygodnie zarysowanymi postaciami bezwiednie wchodzimy w ich skórę i obserwujemy świat przedstawiony przez pryzmat własnych doświadczeń w świecie jak najbardziej rzeczywistym.

Kryminały niczego nie udają, a to sprawia, iż poddajemy się ich urokowi bez skrępowania, jako że sami też nie musimy niczego udawać! Raz już uwiedzeni sprawnością warsztatu pisarskiego, bo ta literatura jest najnormalniej w świecie doskonale skonstruowana i opowiedziana, nasiąkamy wiedzą o owych ogólnokulturowych kontekstach, sugerowanych i podpowiadanych nam w trakcie pędzącej narracji. Literatura kryminalna dostarcza wielu jeszcze innych tropów interpretacyjnych, które wyprowadzają nas poza intrygę książki. Jednym z nich jest wątek kontrkulturowy, innym historia muzyki popularnej, oba zjawiska na trwałe wpisane już w dzieje kultury. Dzisiaj detektywi nie słuchają już Mozarta i Liszta, ale jazzu i rocka, zwłaszcza iż najczęściej wywodzą się z pokolenia zbliżającego się lub już przekraczającego pięćdziesiąty rok życia, dla którego lata 60. to młodość. Nostalgia za tamtym światem jest mocna, w czym dzielnie sekundują Johnowi Rebusowi, prawie się w nim rozpoznając.

Jaka więc byłaby konkluzja całości tych zapisków? Pierwsza – znów za Kingiem: Ludzie – to jest świetne! Druga: Ludzie – to nie jest głupie! Czegoż więcej wymagać od literatury w czasach, o których powszechnie sądzi się, że są zdominowane przez ekran?